

Puolustusministeriö Försvarsministeriet Ministry of Defence

HE 203/2017 vp

**Vastine hallintovaliokunnalle toimitetuista
asiantuntijalausunnoista sekä kommentit
muiden valiokuntien lausunnoista**

Hallintovaliokunta 8.11.2018

Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Laki sotilastiedustelusta

Yleistä

- **EOA** on kiinnittänyt huomiota siihen, että ehdotetut tiedustelutoimivaltuudet ovat täsmällisyydeltään ja tarkkarajaisuudeltaan etäällä nykyisten salaisten pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöedellytyksistä ja käytön kohdentumisesta.
- **PLM** korostaa, kuten oikeusasiamies on lausunnossaan todennutkin, että tämä johtuu tiedustelutoiminnan luonteesta. On otettava huomioon se, että tiedustelutoimivaltuuksien käyttötarkoitus poikkeaa salaisesta tiedonhankinnasta.
- PLM kiinnittää huomiota siihen, että EIT:n ratkaisukäytännössä yleisellä tasolla olevat kohdeluettelot täyttävät Euroopan ihmisoikeussopimuksen vaatimukset.

Laki sotilastiedustelusta

Sotilastiedustelun kohteet 4 §

- **KRP:n** ja **Pohan** huoli päällekkäisestä viranomaistoiminnasta
- **PLM** katsoo, että sotilastiedustelutoiminta ei ole rikosvastuun toteuttamisesta, vaan tiedon hankkimista sotilastiedustelun kohteena olevasta toiminnasta. Arvioidaan, että kotimaassa toteuttavan tiedustelun osuus olisi vähäinen. Yhteistoiminnan merkitys tietysti korostuu.

Määritelmät 9 §

Valtiollinen toimija

- **EOA** kiinnittää huomiota, ettei hallituksen esityksessä määritellä, millä varmuudella tiedustelun kohteena oleva taho on oltava määriteltävissä valtiolliseksi toimijaksi.
- **PLM:** Määritelmästä voidaan päätellä, että edellytyksenä on kohtuullisen korkea varmuuden aste. Valtiollinen toimija –asema voi olla myös todennettavissa myöhemmin tarkemmin saatujen tietojen pohjalta.

Rajavartiolaitoksen asema sotilastiedustelutoiminnassa

Sotilastiedusteluviranomaisen määritelmä 10 §

- **Rajavartiolaitos** toteaa, että 10 §:n perusteluissa on mainittuna Rajavartiolaitos sotilastiedusteluviranomaista tukevana viranomaisena eikä Rajavartiolaitosta ole esitettyssä pykälässä nimenomaisesti mainittu sotilastiedustelua hoitavana viranomaisena.
- **PLM** katsoo, ettei Rajavartiolaitosta tai mitään muutakaan tahoa ole tarkoituksenmukaista mainita erikseen 10 §:ssä, sillä tiedonhankinta voidaan lailla osoittaa vain kansallisesta turvallisuudesta huolehtivien viranomaisten tehtäväksi. Nykyisessä valtion organisaatiossa nämä tehtävät ovat osoitettu sotilastiedustelun osalta Puolustusvoimien pääesikunnan erikseen määrätuille virkamiehille ja Tiedustelulaitokselle sekä siviilitiedustelun osalta suojelupoliisille. Tästä syystä pykälässä ei kuvata Rajavartiolaitosta. Rajavartiolaitoksen roolista sotilastiedustelua tukevana viranomaisena säädettäisiin 17 §:ssä.
- 10 §:ään ehdotetaan selvyiden vuoksi uutta 3 momenttia, jolla korostetaan vielä esitutkintaa, ja rikostorjuntaa tekevien virkamiesten erillisyyttä sotilastiedustelusta.

Rajavartiolaitoksen virkamies tiedustelumenetelmien käyttäjänä

- **Rajavartiolaitos** esittää, että se voisi tietyissä tilanteissa hyödyntää 4 luvussa tarkoitettuja tiedustelumenetelmiä sotilastiedusteluviranomaisen ohjauksen ja valvonnan alaisina.
- **PLM** katsoo, ettei tämä ole mahdollista, sillä Rajavartiolaitoksen esitutkinta- ja rikostorjuntatoimivaltuuksia käyttävät virkamiehet ovat saaneet koulutuksen ja osaamisensa nimenomaan niihin tehtäviin, eivätkä lakiehdotuksen 4 luvussa tarkoitettuihin tiedustelumenetelmiin. Kyse on erilaisesta toiminnasta. Sama viranomainen ei voi hoitaa rikostorjuntaa ja tiedustelutehtäviä. Valtakeskittymää tulisi välttää. Lisäksi PLM kiinnittää huomiota valvonnan vaikeuteen sekä riskin koskien säännösten kiertämistä.

Rajavartiolaitoksen mahdollisuus kirjata henkilötietoja sotilastiedustelurekisteriin

- **Rajavartiolaitoksen** käsityksen mukaan heillä ei olisi mahdollisuutta kirjata henkilötietoja sotilastiedustelurekisteriin.
- **PLM** toteaa, että eduskunnassa on käsiteltävänä hallituksen esitys laiksi henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa (HE 13/2018 vp.). Kyseisen hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksessa esitetään säännöstä, jonka perusteella muun muassa Rajavartiolaitokselle voidaan antaa oikeus kirjata henkilötietoja sotilastiedustelurekisteriin.

Laki sotilastiedustelusta

Yhteistyö muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa 17 §

Tietojen luovuttaminen yhteisölle

- **LiV** ja **Viestintävirasto** ovat kiinnittäneet huomiota tiedon luovuttamisen korkeaan kynnykseen yhteisöille ("välttämätöntä maanpuolustuksen kannalta tai kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi").
- **PLM** pitää mahdollisena, että kynnystä voidaan laskea vastaamaan samaa tasoa, kuin se on 71 §:ssä koskien tietoliikennetiedustelua ("on tarpeen sotilaallisen maanpuolustuksen kannalta, kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi")

Laki sotilastiedustelusta

Salaisen tiedonhankinnan yhteensovittaminen 18 §

Keskusrikospoliisin ja Poliisihallituksen salaisten toimien yhteensovittaminen sotilastiedustelun kanssa

- **KRP ja Poha** katsovat, että 18 §:stä tulisi poistaa sana "tarvittaessa", jotta vältettäisiin eri viranomaisten ajautuminen toisistaan tietämättä samalle toiminta-alueelle.
- **PLM** katsoo, että sanan "tarvittaessa" poistaminen tarkoittaisi sitä, että salaisen tiedonhankinnan yhteensovittaminen saattaisi lisääntyä tarpeettomasti ja vaarantaa sotilastiedustelutoiminnan tavoitteet. Viranomaisten sensitiivisen toiminnan tulee pysyä ainoastaan niiden tiedossa, joilla on oikeasti intressi asioista tietää. Toiminta-alueella tapahtuvat yhteentörmäykset tulisi välttää myös KRP:n ja Poha:n sotilastiedusteluviranomaisille tekemillä ilmoituksilla koskien salaista tiedonhankintaa.

Laki sotilastiedustelusta

Kansainvälinen yhteistyö 19 §

Ihmisoikeussopimuksiin liittyvien velvoitteiden soveltaminen

- **UaV** toteaa, että pykälästä on mahdotonta arvioida, miten ihmisoikeussopimuksiin liittyviä velvoitteita tullaan soveltamaan tiedustelutoiminnan kansainvälisen yhteistyön yhteydessä. Valiokunta pitää tärkeänä selventää ao. pykälän perusteluissa, että lauseke kieltää yhteistoiminnan tai tietojen luovuttamisen, jos on perusteltua aiheutta epäillä, että ketään henkilöä tämän yhteistyön tai tietojen luovuttamisen vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu, vaino, mielivaltainen vapaudenriisto tai epäoikeudenmukainen oikeudenkäynti. Lisäksi UaV toteaa, että kansainvälinen yhteistyö pitäisi säätää tiedustelumenetelmäksi, jotta tiedusteluvaltuutettu pystyisi valvomaan toimintaa.
- **PLM:** *Tietojen luovuttaminen koskee muuta kuin henkilötietojen luovuttamista, josta säädetään erikseen henkilötietojen käsittelystä puolustusvoimista annetussa laissa. Tiedustelutoiminnan valvontaa koskevassa lakiesityksessä HE 199/2017 vp esitetään, että tiedusteluvaltuutetun tehtävänä on valvoa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista tiedustelutoiminnassa. PLM katsoo, että tiedustelutoiminnan käsite kattaa koko tiedustelutoiminnan alan, myös kansainvälisen yhteistyön.*

Laki sotilastiedustelusta

Kansainvälinen yhteistyö 19 §

Tietojen luovuttaminen kansainvälisessä yhteistyössä

- **EOA** katsoo, että kansainvälistä yhteistyötä koskeva pykäläehdotus on liian avoin.
- **PLM:** *Tietojen luovuttamisen ehtona on, ettei se ole vastoin kansallista etua. Lisäksi luovuttamisen tulee olla sotilastiedusteluviranomaisen tiedustelutehtävään liittyvää. Kokonaisarvioinnissa kiinnitetään huomiota niin kansallisen turvallisuuden suojaamisintressiin kuin kansallisten etujen turvaamisintressiin. Lisäksi otetaan huomioon myös luovutettavan tiedon ominaisuudet, tietoihin liittyvä mahdollinen salassapitointressi sekä tiedon vastaanottajana oleva taho. Muun muassa vastaanottajana olevan tahon huomioon ottaminen vastaa EIT:n linjaa ja on osoitus siitä, että harkintavalta ei ole liian laajaa.*
- *EIT (Big Brother Watch and Others v. UK) ei pitänyt ongelmallisena tietojen jakamista vieraan valtion kanssa (USA; kohta 447).*
- *Hallituksen esityksessä HE 13/2017 vp ehdotetaan säädettäväksi tarkempia rajoituksia henkilötietojen luovutukselle, kuten välttämättömyys kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi.*
- *EIT katsoi ratkaisussaan Centrum för Rättvisa v. Ruotsi (kohta 150), että henkilötietojen luovuttaminen toisille osapuolille (myös kansainväliset) oli sallittua.*

Laki sotilastiedustelusta

Kansainvälinen yhteistyö 19 §

Vieraan valtion virkamiehen virka- ja vahingonkorvausvastuu

- **EOA** toteaa, että tiedustelumenetelmät ovat julkisen vallan käyttöä, jolloin tehtävä voidaan antaa ainoastaan suomalaiselle viranomaiselle perustuslain 124 §:n mukaisesti. Lisäksi pykälän perusteella on säädettävä virka- ja vahingonkorvausvastuusta.
- **PLM** katsoo, että vieraan valtion virkamiehen käyttäessä sotilastiedusteluviranomaisen ohjauksessa ja valvonnassa tiettyjä tarkkaan rajattuja tiedustelumenetelmiä on kyse enemminkin avustamistyyppisistä toimista kuin puhtaasta julkisen vallan käytöstä.
- **PLM** pitää arviota virka- ja vahingonkorvausvastuusta sinänsä hyvinä. Toiminta on kuitenkin rajatumpaa, kuin esimerkiksi poliisilain 9 b ja 9 d §:ssä tarkoitetussa toiminnassa.

Laki sotilastiedustelusta

Henkilöryhmä tiedustelun kohteena 4 luku. Tiedustelumenetelmät

- **EOA** kysyy, miten henkilöryhmään kuuluvat jäsenet määritellään ja miten henkilöryhmälle tehdään ilmoitus.
- **PLM: 21 §:n** (Suunnitelmallisesta tarkkailusta päättäminen) perusteluiden mukaan henkilöryhmään kuuluu vähintään kolme henkilöä ja henkilöiden tulee muodostaa tietyn ajan koossa pysyvä ja rakenteeltaan jäsentynyt yhteenliittymä, joka toimii yhteistuumin tai heillä on ainakin yhteinen tavoite. Perusteluissa selostetaan myös muita tyypillisiä henkilöryhmän piirteitä.
- *Ilmoittamisen osalta ei ole henkilöryhmään liittyviä poikkeuksia; näin ollen ilmoitus on tehtävä kaikille henkilöryhmään kuuluville.*

Laki sotilastiedustelusta

Tiedustelumenetelmien käyttöä koskevan päätöksen ja luvan kesto (21, 25, 27, 29, 31, 31, 36, 43, 46, 51, 66 ja 68 §)

- **EOA** nostaa esille, että tiedustelumenetelmiä koskevat päätökset ja luvat olisivat pidempikestoisia kuin rikostorjunnassa.
- **PLM** katsoo, että enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan myönnettävä lupa on perusteltavissa ottaen huomioon tiedustelutoiminnan luonne. Tiedustelutoiminta tapahtuu salaisesti, vähitellen ja pitkän ajan kuluessa. Myös EIT on muun muassa ratkaisussaan Centrum för Rättvisa v. Ruotsi (kohdat 127-130) hyväksynyt kuuden kuukauden määräajan.

Laki sotilastiedustelusta

Teknisestä katselusta päättäminen 27 §

Teknisen katselun kohdistuminen kotirauhan suojaamaan tilaan

- **EOA** esittää, että kotirauhan suojaamaan tilaan kohdistuvan teknisen katselun päätöksentekijänä tulisi olla tuomioistuin.
- **PLM** yhtyy EOA:n esittämiin seikkoihin ja esittää 27 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen muuttamista esitetyn huomion mukaiseksi.

Laki sotilastiedustelusta

Telekuuntelu 32 §

Henkilö telekuuntelun kohteena

- **EOA** tuo esille, että telekuuntelu voisi kohdistua myös henkilöön. Tämä voisi johtaa tilanteeseen, jossa henkilön uudet laitteet ja liittymät jäävät tuomioistuinkontrollin ulkopuolelle.
- **PLM** toteaa, että laitteen tai osoitteen sekä henkilön välinen liityntä tulee jokaisessa yksittäistapauksessa perustella lain edellyttämällä tavalla. Lisäksi teleosoitteen tai telepäätelaitteen liityntä tiedonhankinnan kohteena olevaan henkilöön on tiedusteluvaltuutetun suorittaman reaaliaikaisen ja jälkikäteisen laillisuusvalvonnan kohteena.
- Luvan voimassaoloaika olisi lyhyempi (3 kk) silloin , jos kohteena on henkilö eikä laite.
- Telekuuntelu myös keskeytettäisiin niin pian kuin mahdollista, jos laitteen tai osoitteen sekä henkilön välistä liityntää ei enää olisi.

Laki sotilastiedustelusta

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

39 §

- **EOA** kiinnitti huomiota siihen, ettei teknisen laitteen käyttöä ole rajoitettu muuhun, kuin teleosoitteen ja -laitteen yksilöintiin siten kuin poliisilain 5 luvun 25 §:ssä.
- Lakiehdotuksen 39 §:n 2 momentin mukaan Viestintävirasto tarkistaa, ettei tekninen laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille ja palveluille.
- **PLM** katsoo, että rajoitus ei ole mahdollinen, koska Suomen rajan ulkopuolella toimittaessa voidaan pitää erittäin epätodennäköisenä, että ulkomaalainen teleyritys suostuisi vapaaehtoisesti suorittamaan esimerkiksi telekuuntelun edellyttämät toimenpiteet.
- *Lisäksi esityksessä olisi erikseen mainittuna poikkeuksena poliisilain 5 luvussa tarkoitettuun telekuunteluun, myös muun viestiyhteyden kautta teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen välitetty viesti. Muulla yhteydellä tarkoitettaisiin esimerkiksi satelliittiverkossa välitettyjä puheluita ja viestejä sekä muita tulevaisuudessa mahdollisesti kehitettäviä viestin välitysmuotoja.*
- *Tiedonhankintaa voitaisiin esitetyn säännöksen nojalla kohdistaa myös suoraan esimerkiksi satelliittipuhelimen ja maa-aseman väliseen yhteyteen.*

Laki sotilastiedustelusta

Ulkomailla tapahtuva sotilastiedustelu 62 § ja 65 §:n 3 momentti

Tiedustelumenetelmien käyttäminen ulkomailla

- **EOA** nostaa esille, ettei muualla kuin Suomessa toteutettavaan tiedustelumenetelmän käyttöön liity samoja oikeusturvatakeita kuin Suomessa toteutettavaan tiedusteluun. Lakiehdotuksen 62 §:n 1 momentin mukaan eräitä oikeusturvatakeita voidaan soveltaa ulkomailla tapahtuvaan sotilastiedusteluun ja tiedustelumenetelmien käyttöön.
- **PLM** katsoo, että 62 §:n 1 momentin kohdat ovat valtaosin täysin luontevia sulkea pois ulkomailla suoritettavan sotilastiedustelun piiristä.
 - Esimerkiksi kriisinhallinta-alueelle lähetettyihin suomalaisiin joukkoihin voi kohdistua uhkaa myös muilta tahoilta kuin valtiollisista toimijoista käsin. Tämä saattaa edellyttää esimerkiksi radiosignaalitiedustelun kohdentamista muun kuin valtiollisen toimijan viestintään (58.3 ja 82.2 §).
 - Tiedustelukieltojen ja jäljentämiskieltojen osalta voidaan pitää erittäin epätodennäköisenä, että ulkomaan tiedustelussa sotilastiedusteluviranomainen saisi haltuunsa tietoa, jolla voisi olla merkitystä esimerkiksi suomalaisessa rikosoikeudenkäynnissä (76 -77 §).
 - Kiiretilanteita ei voida katsoa vieraassa valtiossa varsinaisesti muodostuvan, sillä ulkomaan tiedustelusta päättäisi aina pääesikunnan tiedustelupäällikkö (84 §).
 - Vieraan valtion alueella tapahtuvan vieraaseen valtioon kohdistuvan tiedustelutoiminnan voidaan arvioida olevan lähes aina kriminalisoitua kyseisen valtion alueella. Näin ollen ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, että vieraan valtion alueella tapahtuneesta tiedustelumenetelmien käytöstä ilmoitettaisiin kohteeksi joutuneille henkilöille (86 §).
- Ulkomailla korostuvat yleisten periaatteiden noudattaminen, perustuslain merkitys, ihmisoikeussopimusten ja EIT:n tulkintakäytäntö.

Laki sotilastiedustelusta

Ulkomailla tapahtuva sotilastiedustelu 62 § ja 65 §:n 3 momentti

Sotilastiedusteluviranomaisen virkamiehen paljastuminen ulkomailla

- **EOA** toteaa, ettei sotilastiedusteluviranomaisen virkamiehen vieraan valtion alueella suorittaman tiedustelutoiminnan paljastumisen vaikutuksia ole arvioitu hallituksen esityksessä.
- **PLM:** *Virkamiehen paljastumista on tarkasteltava kolmijakoisesti.*
 1. *Virkamiesoikeudellisista näkökohdista tiedusteluoperaatiot ovat lainsäädännön hyväksytyksi tultua Suomen oikeusjärjestyksen näkökulmasta täysin sallittuja ja virkamies toteuttaisi tehtävänsä. Tästä johtuen virkamies saa palkkaa ja muita etuuksia riippumatta hänelle koituvista seurauksista vieraassa valtiossa.*
 2. *Kansainvälisen oikeuden ja diplomaatteja koskevien käytäntöjen kautta voidaan katsoa, että mikäli Suomen edustustoon akkreditoitu virkamies on rikkonut vastaanottajavaltion lainsäädäntöä, on tämä vapautettu vastaanottajavaltion rikosoikeudellisesta tuomiovallasta. Vastaanottajavaltio voi kuitenkin tällöin ilman perusteluita ilmoittaa, että virkamies on non grata ja lähettäjävaltio on kutsuttava asianomainen henkilö kotiin.*
 3. *Suomen valtion vastuu kohdevaltiossa määräytyisi kansainvälisen oikeuden valtionvastuuta koskevien säännösten mukaisesti. Todennäköisenä seurauksena olisi poliittisia vaatimuksia, kuten diplomaattien karkotukset. Vastuu virkamiestä kohtaan määräytyisi vahingonkorvauslain säännösten mukaisesti.*

Laki sotilastiedustelusta

Ulkomailla tapahtuva sotilastiedustelu 62 § ja 65 §:n 3 momentti

Tietoliikennetiedustelun kohdistuminen ulkomailla olevaan suomalaiseen ja siitä ilmoittaminen

- **EOA** kiinnittää huomiota, että 65 §:n 3 momentin hakuehtoja koskeva rajausta Suomessa olevaan henkilöön liittyvistä hakuehdoista ei olisi mahdollinen etenkin tilanteissa, joissa suomalainen oleskelisi tilapäisesti Suomen rajan ulkopuolella.
- **PLM** katsoo, ettei kansalaisuutta koskevaa rajausta ole mahdollista säätää tällaisessa tapauksessa eikä se olisi myöskään tarkoituksenmukaista, sillä myös suomalainen voi osallistua esimerkiksi Suomea uhkaavaan sotilaalliseen toimintaan tai muuhun kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan ulkomailla. Lisäksi sotilastiedustelussa tietoliikennetiedustelussa pääasiallisena kohteena ovat organisaatiot eivätkä yksittäiset henkilöt.

Laki sotilastiedustelusta

Tietoliikennetiedustelun yleinen, kohdentamattoman ja kaiken seurannan kieltö

- **Professori Olli Mäenpää** toteaa lausunnossaan, että laissa olisi syytä säätää tietoliikenteen yleisen, kohdentamattoman ja kaiken kattavan seurannan kiellosta tiedustelutoiminnassa nimenomaisesti sotilastiedustelu- ja siviilitiedustelulaeissa siltä osin kuin niissä säädetään tiedonhankinnasta tietoliikenteestä. Tämä loisi osaltaan takeita niiden sääntelyn sopusoinnulle EU-oikeuden (samoin kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksen) kanssa.
- **PLM** kiinnittää huomiota siihen, että *EIT 13.9.2018 ratkaisussa Big Brother Watch ja muut v. Yhdistynyt Kuningaskunta todetaan, että käytännössä tiedusteluviranomaisen ei ole mahdollista eikä omankaan toiminnan kannalta tarkoituksenmukaista pyrkiä kaiken kattavaan tietoliikenteen seuraamiseen (kohta 337). Lisäksi EIT katsoi, että tarkoin valitut liityntäpisteet viestintäverkkoon ehkäisevät sitä, että mahdollisimman vähän maan sisäisestä tietoliikenteestä joutuu tietoliikennetiedustelujärjestelmän piiriin (kohta 337).*
- *PLM pitää perustuslaista tulevaa rajausta riittävänä eikä katso tarkoituksenmukaiseksi säätää nimenomaisesti tietoliikenteen yleisen, kohdentamattoman ja kaiken kattavan seurannan kiellosta tiedustelutoiminnassa laissa sotilastiedustelusta. Lisäksi nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksessa esitetään säädettäväksi useita säännöksiä, joidenka perusteella tietoliikennetiedustelun olisi oltava kohdennettua niin fyysisesti kuin hakuehdoin sekä ajallisesti eikä tietoliikennetiedustelu voisi näin kohdistua kaikkeen Suomen rajan ylittävään tietoliikenteeseen.*

Laki sotilastiedustelusta

Massavalvonta

- **UaV** toteaa saamansa selvityksen valossa olevan semanttinen kysymys, puhutaanko hallituksen esityksen mukaisesti kohdennetusta valvonnasta vai julkisessa keskustelussa esillä olleesta massavalvonnasta.
- **PLM:n** käsityksen mukaan massavalvonnassa on kuitenkin kyse suureen osaan valtion alueella oleskelevien ihmisten valvonnasta ja heidän tietojensa tallentamisesta tai tietyn väestöryhmän valvonnasta kaikin mahdollisin käytettävissä olevin keinoin.
- Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä esitetyssä tietoliikennetiedustelun mallissa on pyritty siihen, että tietoliikennetiedustelu puuttuisi mahdollisimman vähäisissä määrin Suomen alueella olevien henkilöiden viestiliikenteen suojaan. Muiden tiedustelumenetelmien kohdalta todettakoon, että niiden käyttöä koskevissa päätöksissä ja luvissa on aina yksilöitävä henkilö tai henkilöryhmä, mikä osaltaan estää massavalvonnan mahdollisuuden.
- PLM:n käsityksen mukaan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä esitetty tietoliikennetiedustelun mallista käytetään englanniksi termiä *bulk interception*.
- PLM toteaa, että tietoliikennetiedustelun malli täyttää esimerkiksi EIT:n ratkaisussaan *Centrum för Rättvisa v. Ruotsi* esittämät vaatimukset.

Laki sotilastiedustelusta

Euroopan unionin oikeus tietoliikennetiedustelussa

- **LiV** kiinnittää lausunnossaan huomiota Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisuun *Tele2 ja Watson* tapauksissa.
- **PLM:** Ratkaisun asettamat rajoitukset on otettu huomioon käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä, ja muutkin ratkaisussa esitetyt huomiot on otettu huomioon käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ja tiedustelun valvonnasta annetussa hallituksen esityksessä (HE 199/2017 vp.) kokonaisuutena.
- Kyse on teleoperaattoreille asetetusta velvoitteesta säilyttää kaikkien sähköisten palveluidensa käyttäjien tietoja ja kansallisten viranomaisten pääsystä näihin tietoihin. Kyse on siis siitä, että yksityinen toimija säilyttää ja toimittaa palveluidensa käyttäjien tietoja tiedusteluviranomaiselle. Joissain valtioissa tämä tapahtuu ilman tuomioistuimen ennakkollista lupaharkintaa.
- Hallituksen esityksessä HE 203/2017 vp ei aseteta velvollisuutta yksityisille sähköisten palveluiden tarjoajille säilyttää asiakkaidensa tietoja. Tietoliikennetiedustelu ei kohdistu tietoihin, joita sähköisen palvelun tarjoajalla on omissa järjestelmissään, vaan tietoliikennetiedustelu kohdistuu vaiheeseen ennen kuin tietoliikenne on sähköisen palvelun tarjoajan järjestelmässä.
- *Tele2 ja Watson* -ratkaisu koskee tilanteita, joissa käytetään 100 §:ssä tarkoitettuja teleyritysten säilyttämiä tietoja. Kyseisten tietojen käyttäminen edellyttää 33 §:n tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta –toimivaltuuden käyttöä, mikä edellyttää tuomioistuimen lupaa 34 §:n mukaisesti. Luvan edellytykset vastaavat telekuuntelulta edellytettyä. Edellytyksenä on, että tuomioistuimelle perustellaan seikkaperäisesti, miksi tietyt tiedot olisi erittäin tärkeää saada, ja mihin henkilöön liittyvät tiedot olisi saatava. Perustellusti-edellytyksen voidaan katsoa täyttävän objektiivisuuden vaatimuksen.

Laki sotilastiedustelusta

Tietoliikennetiedustelun käytön edellytykset 1

- **EOA** katsoo, että muuhun kuin valtiolliseen toimijaan kohdistuvan tietoliikennetiedustelun edellytyksenä pitäisi olla ehdoton välttämättömyys.

Szabo ja Vissy v. Unkari

- **PLM:** Ratkaisussa kuvattu ehdoton välttämättömyys vastaa sitä, mitä hallituksen esityksessä tarkoitetaan välttämättömyydellä.
- Lisäksi ratkaisussa ollaan viitattu EIT:n aiempaan ratkaisukäytäntöön koskien yksityiselämään puuttumista, jossa ollaan käytetty termiä välttämättömyys.
- Myös lainsäädäntökehikolla on merkitystä; välttämättömyyden voidaan katsoa riittävän, jos lakiehdotus on riittävän tarkkarajainen, toimivaltuuksien käytöstä päättää muu kuin poliittinen päätöksentekijä, tiedusteluviranomainen perustelee hakemuksen riittävän tarkasti, ulkopuolinen riippumaton oikeudellinen valvonta on järjestetty ja kohteelle ilmoittamisesta on säännelty.
- Hallituksen esityksessä on huomioitu nämä edellytykset toisin kuin tapauksessa Szabo ja Vissy v. Unkari.

Tietoliikennetiedustelun käytön edellytykset 2

Centrum för Rättvisa v. Ruotsi

- *EIT katsoo, että signaalitiedustelun osalta arvio siitä, rikkooko valtion lainsäädäntö EIS:n 8 artiklaa perustuu kokonaisharkintaan (kohta 180).*
- *EIT ei mainitse, että Ruotsin lainsäädännössä signaalitiedustelun käytön edellytyksenä olisi "ehdoton välttämättömyys" tai "täysin välttämätöntä". Lainsäädännön riittävä tarkkarajaisuus ja etukäteen tapahtuva laillisuusvalvonta olivat esillä ratkaisussa.*
- **PLM** katsoo, että esitetty tietoliikennetiedustelujärjestelmä vastaa olennaisilta osiltaan Ruotsin lainsäädäntöä ja poikkeaa tapauksessa Szabo ja Vissy v. Unkari esitetystä tiedustelulainsäädännöstä.
- *PLM:n näkemyksen mukaan käsiteltävänä oleva hallituksen esitys täyttää EIT:n ratkaisukäytännössä esitetyt vaatimukset ja EIT:n ratkaisuissaan viittaamien Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisujen asettamat vaatimukset.*
- *Näistä syistä PLM katsoo, ettei ehdottoman välttämättömyyden säätämistä edellytetä.*

Laki sotilastiedustelusta

Tietolähteen turvaaminen 75 §

- **KRP ja Poha** toteavat, että 1-3 momentissa säädettyä tietolähteen turvaamisen käytön kynnys on matalampi kuin mitä todistajansuojeluohjelmasta annetun lain 6 §:ssä säädetään. **EOA** katsoo, että pykälätekstistä tulisi ilmetä, että tietolähteelle annettavia henkilötietoja voidaan käyttää ainoastaan tiedonhankinnan jälkeen tietolähteen turvaamiseksi. **KRP** katsoo, että 5 momentin perusteella tietolähteelle annettavat väärät rekisterimerkinnät ja asiakirjat eivät juurikaan eroa poliisin käyttämien tietolähteiden suojaamistarpeesta ja että nämä voivat johtaa tilanteeseen, jossa tietolähde toteuttaisi peitetoimintaa.
- **PLM** katsoo, että matalampi kynnys on oikeutettu, sillä sotilastiedustelun tietolähteen suojaamisessa keskeiset tietolähteet ovat Suomen rajan ulkopuolella. Toiminnassa ei ole kyse todistajansuojelusta.
- *PLM korostaa, että 75 § koskee tietolähteen suojaamista. Kyseessä ei ole 4 luvussa tarkoitettu tiedustelumenetelmä. Tietolähteelle tiedonhankintatarkoituksessa käyttöön annettavat väärät rekisterimerkinnät ja asiakirjat olisivat vastoin tietolähdetoimintaa ja peitetoimintaa koskevia toimivaltasäännöksiä. PLM ei näe tarvetta erikseen kirjata 75 §:ään, ettei tietolähteelle annettavia henkilötietoja voida käyttää tiedonhankintaan; se on selvää vastakkaispäätelmän kautta.*
- *Kyse ei ole peitetoiminnasta vaan tietolähteen turvaamisesta, joka on välttämätöntä tietolähteen hengen ja terveyden suojaamiseksi. Väärien tietojen käyttäminen on välttämätöntä esimerkiksi tilanteissa, joissa tietolähteet joutuvat niin asuinmaansa kuin Suomen rajamuodollisuuksien kohteeksi.*

Laki sotilastiedustelusta

Rikoksiin liittyvä tieto

Rikosepäilystä ja ennalta estettävistä olevista rikoksista ilmoittaminen ja ilmoituksen siirtäminen

- **Poha** toteaa, ettei lykkäyspäätökselle asetettu vaatimus "kansallinen turvallisuus" ole riittävän tarkkarajainen siirtämisen peruste. Siirtämisen tulisi olla mahdollista vain, jos ilmoittamisesta aiheutuisi "vakavaa vahinkoa Suomen diplomaattisille suhteille tai muille elintärkeille eduille". **KRP** esittää, että pääesikunnalla on oltava riittävät tiedot lykkäyspäätöksen tekemiseen esimerkiksi yhteistyövelvoitteen kautta. **Helsingin poliisilaitos** pitää lykkäyspäätöksen määräaikaa pitkänä.
- **PLM** toteaa, että kansallisen turvallisuuden varmistaminen on merkityssisällöltään laajempi kuin Pohan ehdottama "Suomen diplomaattiset suhteet ja muut elintärkeät edut". PLM pyrkii siihen, että yhteistyö poliisin kanssa olisi myös sotilastiedusteluun liittyvien asioiden osalta mahdollisimman sujuvaa.
- Lakiehdotuksen 76 §:n 3 momentin yksityiskohtaisten perustelujen mukaan pääesikuntaa saatetaan yksittäistapauksellisesti edellyttää ennen lykkäyspäätöksen tekemistä suorittamaan kysely keskusrikospoliisille tai paikallispoliisille tilanteen arvioimiseksi.

Laki sotilastiedustelusta

Rikoksiin liittyvä tieto

Rangaistusasteikkoon sidottu tiedon luovuttaminen rikoksista 76 ja 77 §

- **Poha** toteaa, että tiedonluovutus tulisi kiinnittää teon tai tapahtuman vaarapotentiaaliin rangaistusasteikon sijaan.
- **PLM** katsoo, että ehdotetut rangaistavuuden rajat vastaavat sitä, mitä poliisilaissa ja pakkokeinolaissa on säädetty ylimääräisen tiedon käyttämisestä.
- *PLM huomauttaa, että voimassa olevasta lainsäädännöstä ei ole johdettavissa vaarapotentiaaliin liittyvää arviointikriteeristöä, johon tiedustelussa saadun tiedon luovuttaminen voitaisiin sitoa. Lisäksi rangaistusasteikkoon sidottu sääntely on tarkkarajaisempaa.*
- *Yhteiskunnallinen hyväksyttävyys edellyttää, että vakavista rikoksista on voitava ilmoittaa.*

Laki sotilastiedustelusta

Taloudelliset vaikutukset poliisille

- **Poha ja KRP** toteavat, ettei poliisille aiheutuvia taloudellisia vaikutuksia ole arvioitu.
- **PLM** on pyytänyt Pohaa arvioimaan sotilastiedustelutoiminnassa havaituista rikoksista ilmoittamisesta poliisille aiheutuvia kustannuksia. Poliisin tutkintaan tai selvittelyyn tulevien juttujen yhteenlaskettu henkilötövuosimäärä olisi 20 henkilötövuotta per vuosi, muita kuluja aiheutuisi noin 140.000 euroa per vuosi.
- PLM arvioi, että 76 §:ssä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus tulisi sovellettavaksi vain harvoin. Näiden vaikutus olisi poliisille noin 2 henkilötövuotta ja muita kuluja 40.000 euroa.

Laki sotilastiedustelusta

Tiedustelumenetelmän käytöstä ilmoittaminen 86 §

- **EOA** ei pidä hyväksyttävänä, että tiedustelusta ei tarvitse ilmoittaa, jos saadut tiedot on hävitetty.
- **PLM** toteaa, että *EIT on vakiintuneessa tulkintakäytännössään, viimeksi ratkaisussa Centrum för Rättvisa v. Ruotsi (kohta 71), katsonut, ettei ilmoitusvelvollisuuden tarvitse olla absoluuttinen, jos ilmoitusvelvollisuuden rajoituksille on olemassa muita ilmoitusvelvollisuutta kompensoivia oikeusturvamekanismeja, kuten esimerkiksi uusi ulkoinen laillisuusvalvonta viranomaisen, tiedusteluvaltuutettu.*
- *Lakiesityksessä ehdotettu velvollisuus ilmoittaa tietoliikennetiedustelusta olisi laajempi kuin Suomen lähimmissä vertailumaissa.*
- *Tietoliikennetiedustelussa kohdetta ei yleensä yksilöidä samalla tarkkuudella kuin esimerkiksi telekuuntelussa. Tämä vaikuttaa mahdollisuuteen ilmoittaa tietoliikennetiedustelusta, minkä myös EIT on todennut ratkaisussaan Big Brother Watch ja muut v. Yhdistynyt Kuningaskunta (kohta 317).*
- *Tietojen mahdollisimman välitöntä hävittämistä on pidetty parhaana keinona suojata oikeuksia.*

Laki sotilastiedustelusta

Korvaus teleyrityksille 96 § ja tiedonsiirtäjille 97 §

- **LiV** ei pitänyt lähtökohtaisesti hyvänä, että teleyrityksille säädetään velvollisuuksia, joiden kustannuksia ei pystytä etukäteen arvioimaan. Valiokunta piti hyvänä, että tiedonsiirtäjille korvataan välittömät henkilöstön käytöstä aiheutuneet kulut.
- **PLM:** *Lakiehdotuksessa esitetään säädettäväksi teleyrityksille korvauksia vastaten sitä, mitä nykyisin poliisi-, esitutkinta- ja pakkokeinolakien osalta säädetään.*

Puolustusministeriön suorittama valvonta 103 §

- **EOA:** Epäselväksi jää, miksi ministeriön tiedonsaanti on rajoitettu vain yhteiskunnallisesti, taloudellisesti tai vakavuudeltaan merkittäviin asioihin.
- **PLM:** *Pykälän 2 momentti ei tarkoita, että puolustusministeriön tiedonsaantioikeutta rajoitetaan. Ajantasainen tieto valtioneuvostotasolla muustakin kuin laillisuusvalvontaan liittyvistä kysymyksistä on omiaan parantamaan varautumista mahdollisiin yllättäviin tilanteisiin tiedustelutoiminnan osalta.*

Laki sotilastiedustelusta

Tarkemmat säännökset 115 §

Asetuksenantovaltuus sotilastiedusteluviranomaisen ja keskusrikospoliisin välisestä yhteistyöstä

- **KRP:n** mukaan 115 §:ään tulisi lisätä erikseen kohta, joka koskisi asetuksenantovaltuutta sotilastiedusteluviranomaisen ja KRP:n välisestä yhteistyöstä.
- **PLM** katsoo, että tämä tulee jo huomioitua pykälän 6 kohdassa, joka mahdollistaa valtioneuvoston asetuksella tarkemman sääntelyn sotilastiedusteluviranomaisten ja muiden viranomaisten välisen yhteistyön järjestämisestä.

Laki sotilastiedustelusta ja laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain muuttamisesta

Esitutkinna järjestäminen Puolustusvoimissa

- **Poha** esittää, että Puolustusvoimien suorittaman esitutkinna ja sotilastiedustelun välille tehtäisiin säädösmuutosten myötä selkeä ero, josta ilmenisi näiden tehtävien kuuluvan eri viranomaisille.
- **PLM** esittää, että 10 §:ää (Sotilastiedusteluviranomaiset) muutetaan niin, että sotilastiedusteluviranomaiseksi määritellään pääesikunnan sijaan pääesikunnan sotilastiedustelua hoitavat ja siihen liittyviä toimivaltuuksia käyttävät virkamiehet (tiedusteluosasto).
- **EOA** katsoo, että sotilastiedustelun virkamiehen tekemät rikokset pitäisi aina siirtää poliisille.
- **PLM:** Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annettua lakia ehdotetaan esityksessä muutettavaksi niin, että puolustusvoimien tiedustelulaitoksen ja pääesikunnan tiedusteluosaston virkamiehillä ei olisi kurinpitoesimiehen toimivaltaa. Tämä muun voimassa olevan sääntelyn (mm. asioiden siirtämisestä poliisin tutkittavaksi) huomioon ottaen rajausta voidaan pitää riittävänä puolueettoman tutkinna takaamiseksi.

